

περιεποιήθη μετὰ πολλῆς αὐταπαρνησίας καὶ στοργῆς τοὺς τραυματισθέντας καὶ ἀσθενήσαντας κατὰ τὸν τελευταῖον ἀτυχῆ πόλεμον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κυρίως χρονολογεῖται καὶ ἡ πρώτη ἐμφάνις τῆς Ναυαλίας εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων καὶ αὐλικῶν βραδιουργιῶν. Τὸ βέβαιον δὲ εἶνε, ὅτι ὁ ὑποκάριδος αὐτῆς πόθος εἶνε νὰ δια-

πρέψη πολιτικῶς καὶ ν' ἀποκτήσῃ δόξαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς χώρας τῆς. Καὶ ἡ ἀρχικὴ μὲν αἰτία τῆς διαστάσεως αὐτῆς πρὸς τὸν βασιλέα δὲν εἶνε πολιτικῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ δολοπλόκος τοῦ ῥωσικοῦ κόμματος διπλωματία ἐκμεταλλεῖται αὐτὴν ἐπιτηδεύει πρὸς ἴδιον ὄφελος, ἕως οὗ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν ἐπὶ τοῦ νεαροῦ σερβικοῦ βασιλείου ἀπεριόριστον πολιτικὴν κυριαρχίαν.

ΕΑΡΙΝΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ὑπὸ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Vischer.

ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ὁ διάσημος γερμανὸς συγγραφεὺς Φρειδερίκος Θεόδωρος Vischer ἐδημοσίευσεν πρό τινας ἐν ἐγκρίτῳ γερμανικῷ περιοδικῷ βιβλιοκρισίᾳ περὶ τοῦ τὸν αὐτὸν τίτλον φέροντος ἔργου τοῦ Ἐδουάρδου Ἑγγελ. Τὴν πραγματείαν ταύτην δημοσιεύομεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς προσεχούσης 80ῆς ἐπετείου ἐορτῆς τοῦ εἰρημένου συγγραφέως, ἐπισκεφθέντος τὴν Ἑλλάδα τῷ 1840 καὶ ἐκτοτε ἀγαπήσαντος αὐτὴν εἰλικρινῶς, ὥς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογούμεναι „ἔδοιμοι καὶ σημειώσεις“ του περὶ Ἑλλάδος.

Δικαιοῦται τις ἄρα γε ν' ἀναγγεῖλῃ τὴν ἔκδοσιν βιβλίου, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον καθιστᾷ τὴν κρίσιν του ὅλως ὑποκειμενικὴν, ἀφ' οὗ ἀνὰ πᾶσαν σελίδα ἀφυπνίζει ἰδίας προσφιλεῖς ἀναμνήσεις; Δὲν θὰ ἦνέ τις ἄρα γε εὐνοϊκῶς προκατειλημμένος καὶ δὲν θὰ ἐκφέρῃ δυσκόλως τὴν γνώμην του; — Τὸ ἄρωμα τῶν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἀγοραῖς εἰς πώλησιν ἐκτεθειμένων ὀπωρῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς κοιλάσι ποικίλων ἀνθέων ἀναδίδουσιν αἱ σελίδες αὐταί· τὸ ἄλλογον φέρει τὸ ἐπίσκαγμά του, ὁ ἀγῶγιάτης βιάζεται πρὸς ἀναχώρησιν καὶ εἰς τὰς καυστικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας διασχίζονται βουνὰ καὶ κοιλάδες, μὲ τὴν ἑξίτησιν ἀπὸ τοῦ ἐφιππίου κρεμασμένην καὶ γεμάτην ἀπὸ κρασί, ἀπὸ τὴν γνωστήν διὰ ῥητίνης παρεσκευασμένην *ρετσίναν*· ἡ συνοδία σταματᾷ ἔμπροσθεν *χανίου* μὲ τὴν ἐλπίδα νυκτερινοῦ καταλύματος ἄνευ κλίνης, ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸ βιβλίον δὲν εἰρίσκω τὴν ἔνοπλον μόνον ἀκολουθίαν τοῦ χωροφύλακος· δὲν ὑπάρχει πλέον χρεῖα αὐτῆς, ὥς ἄλλοτε, κατὰ τὰς ἡμέρας μου, ὅτε δύο τοιοῦτοι ἔπρεπε κατὰ πόδας νὰ μᾶς ἀκολουθῶσιν εἰς προφυλακὴν κατὰ αἰμοχαρῶν ληστών· Θεοὶ θαυμάσιοι ἀμείβουσι τοὺς κόπους τὰς καυματοῦρας πορείας. Τὸ ὄνειρον τῶν παιδικῶν καὶ ἐφηβικῶν ἡμῶν ἡμερῶν, ἡ σιωπηλὴ καὶ βαθεῖα ἀγάπη τῆς ἀνδρικῆς ἡμῶν ἡλικίας, ἡ ὑψηλὴ εἰκών, ἡ ὁποία ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκπέμπει τὰς ἀκτῖνάς της πρὸς τοὺς λαοὺς, διαπαιδαγωγοῦσα καὶ ἐξημερόνουσα αὐτούς, — δὲν εἶνε μόνον ὄνειρου ἀπατηλὴ εἰκὼν· ἀλλ' εἶνε ἡ Ὀλυμπία, τὸ Ἄργος, αἱ Μυκῆναι, ἡ Κόρινθος, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἀκρόπολις, ὁ Μαραθὼν, ἡ Ἐλευσίς, οἱ Δελφοὶ καὶ αἱ Θερμοπύλαι, εἶνε ἐρείπια, ἀλλὰ τὰ ἐρείπια λαμβάνουσι ζῶν καὶ μαρτυροῦσι. Ὁ Γερμανός, τοῦ ὁποίου τὸ βιβλίον μοι ἀφύπνισεν τὰς ἀναμνήσεις ταύτας, γνωρίζει τὸ καρδιοκτύπι, τὸν ἱερὸν φόβον, μὲ τὸν ὁποῖον πλησιάζει τις εἰς τοὺς προαιωνίους τούτους βωμούς, γνωρίζει τὸν ἐνθουσιώδη θαυμασμόν καθ' ἣν στιγμὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸ ὄνειρον μεταβάλλεται εἰς πραγματικότητα. „Ὅσακις ἐνθυμοῦμαι τὴν πρωτὴν ἐκείνην ἐν Πελοποννήσῳ, καταλαμβάνομαι καὶ τῶρα ἀκόμη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθηματος, ὅφ' οὗ εἶχον καταληφθῆ καὶ τότε· μοι φαίνεται ὡς ἂν νὰ μὴ ἦμην ποτὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ, οὔτε πορρωτέρω αὐτῆς, καὶ ἡ καρδιά μου, ἰδιοτρόπως ἐπιλήσιμον, αἰσθάνεται ἀκόμη τὸ ῥίγος τῆς περιέργου καὶ πλήρους προαισθητικῆς ἀγωνίας,

μὲ τὴν ὁποίαν κάμνει τις ὀλομόναχος τὰ πρῶτα βήματα εἰς τὴν ξένην χώραν. Οὐχὶ φόβον κινδύνων καὶ ἐνοχλήσεων· διότι ἐὰν εἶχόν ποτε τοιοῦτον, θὰ ἔμενον εἰς τὰ ἴδια καὶ θὰ περιεφερόμην εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ ὁδὸν τῆς Λειψίας. Ἀλλ' ἡσθάνομην ὡς εἰ φόβον τινὰ πρὸ τοῦ ἐπιβλητικοῦ θεάματος, ὅπερ ἔμελλε νὰ μοι παρουσιασθῇ· δὲν μεταβαίνει τις εἰς Ὀλυμπίαν, Ἰθώμην, Σπάρτην καθ' ὃν τρόπον ἤθελε μεταβῆ εἰς τινὰ περίφημον τόπον τῆς Ἑλβετίας καὶ τοῦ Tyrolou. Ὁ συγγραφεὺς ἀφηγεῖται πῶς ὁρμώμενος ἐξ Ἐλευσίνος καὶ βλέπων μακρόθεν τὴν Σαλαμῖνα, διευθύνεται πρὸς τὰς Ἀθῆνας καὶ βλέπει ἀναδυομένην τὴν Ἀκρόπολιν. Τὸ αὐτὸ αἶσθημα τὸν καταλαμβάνει· οἱ τόποι οὗτοι ἦσαν δι' αὐτὸν θησαυροὶ ἐξηφανισμένοι, μόνον εἰς τὰ βᾶθη τῆς ἀναμνήσεως διατηρούμενοι, καὶ ὅμως ἰδοὺ ὑπάρχουσιν, τὸ παρελθὸν γίνεται παρόν, πολὺ ὠραιότερον μάλιστα παρ' ὅσον εἶχε τὸ πλάσει ἡ φαντασία· καίτοι ἡρειπωμένα, φωτίζονται ὅμως τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χρυσοῦ φέγγους, ὅπερ ἐξέπεμπε τὰς ἀκτῖνάς του πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ Μαραθῶνος, πρὸς τὸν Περικλῆ, πρὸς τὸν Φειδίαν. Ἐλθὼν εἰς Ἀθῆνας ἀφιερεῖ τὰς ὥρας του εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐπὶ τῶν βράχων αὐτῆς μακαρίζει ἑαυτόν, διότι δὲν ταρασσεῖ τὴν ὠραίαν του μοναξίαν πλήθος συνωστίζομένων ἀνθρώπων, ὡς ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ ταῖς Πινακοθήκαις, οὐδὲ ἀκούεται ὁ θόρυβος τῶν ὁδῶν τῶν νέων Ἀθηναίων εἰς τοὺς ὑψηλοὺς τούτους βράχους, ἐφ' ὧν ὑφύονται οἱ παλαιοὶ ναοί.

Ἄπαντα τὰ ἀριστουργήματα ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηναίων κείνται ἐνταῦθα, εἰς τὸ ὑπαιθρον, περι-αυγαζόμενα ὑπὸ λάμπειας, ἡ ὁποία οὐδαμοῦ ἐπὶ γῆς δύναται νὰ θεαθῇ τόσον διαυγῆς καὶ ὑπεργήινος. Ἡ ὥς αἰθὴρ ἐλαφρὰ ἀτμοσφαῖρα, ἡ μονήρης σιγὴ καὶ ἡ πλησμονὴ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεων παρέχει εἰς τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν δυνάμεις, οἷας δὲν ἐμάντευε τις ποτὲ ὑπάρχουσας ἐν ἑαυτῷ. Βλέπεις μὲ ἡρεμον τὸ βλέμμα· δὲν χάσκεις ὡς ἔμπροσθεν τῶν κατὰ σειρὰς τεθειμένων εἰκόνων ἐν τοῖς μουσείοις τῶν πόλεων. Ἐδῶ δὲν συνεσωρεύθησαν κλοπιμαῖα ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν καὶ δὲν ἐξετέθησαν εἰς θεᾶν ἐντὸς πνιγρῶν αἰθουσῶν κατὰ σειράν, τὸ ἀριστοῦργημα παρὰ τὸ εὐτελέστατον κακοτέχνημα. Οὐχί, ἐνώπιόν σου ἔχεις ἐν μικρῷ χώρῳ τμήμα πραγματικοῦ καλλιτεχνικοῦ βίου, ἔχεις τὸν βίον πεφιλημένου λαοῦ ἐν τῇ ὑπάτῃ τῆς ἀναπτύξεώς του βαθμίδι — οὐχὶ „ἐκτεθειμένον“ ὑπὸ διευθύντων μουσείων, ἀλλὰ διασωθέντα μέχρις ἡμῶν ὅπως εἶχε παραχθῆ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης θέσεως ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ. — Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ παράδοξον αἶσθημα· ὅτι, ὅπως σύ, οὕτω μετὰ θαυμασμοῦ ἡτένιζον τὰς στήλας ταύτας καὶ ἅπαντες ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες, τῶν ὁποίων μόνον τὰ ὀνόματα διεγείρουσι πληθὺν μεγάλων

καὶ ἀγαθῶν ἀναμνήσεων. Ἀπὸ τῶν ναῶν καὶ τῶν πυλῶν ἀναδίδεται ἀκόμη ὡς ἂν μία ὁμή, ὡς ἂν μία πνοὴ ζώντων ἀνθρώπων ἐκ τοῦ αἰῶνος τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης. Ταῦτα λέγονται ὡς ἐκ τῆς καρδίας παντός, ὅστις, εἰδήμων τῆς ἀρχαιότητος, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. ἕκαστος δὲ θὰ καταγοητευθῇ ὑπὸ τοῦ βιβλίου, ἐπειδὴ θ' ἀντικρύσῃ ἐν αὐτῷ τὴν κατάστασιν τῆς ἰδίας του ψυχῆς. Ἀλλὰ δυνατόν ν' εἴπῃ τις, ὅτι ἐντεῦθεν δὲν ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐξ ἀντικειμένου κρίσις, καὶ ὅτι τὸ ζήτημα εἶνε, ἐάν τὸ βιβλίον ἐλύσῃ καὶ τὸν μὴ ἔχοντα τὰς ἰδίας ἀναμνήσεις μὲ τὸν συγγραφέα, — τοὺς πολλοὺς δηλαδή, οἱ ὁποῖοι δὲν συμπεριζονται μετ' αὐτοῦ τὰς ἀναμνήσεις ταύτας.

Ἐάν τὸ βιβλίον ἦτο γεγραμμένον μόνον χάριν τῶν λογίων, ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ κατ' ἄλλον τρόπον. Ναι μὲν εἶνε καὶ διὰ τοὺς λογίους, ἀλλ' οὐχὶ μόνον δι' αὐτούς, οὐχὶ διὰ τοὺς λογίους μόνον ὡς τοιοῦτους. Ὡς λόγιοι ὤφειλον ν' ἀπαιτήσωσι μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὀρθότητα. Τὰς γνώσεις τοῦ συγγραφέως, τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῶν παρατηρήσεων καὶ κρίσεων του δὲν θὰ παραβλέψωμεν, ἐννοεῖται, ἀλλὰ πρὸ παντός πρέπει νὰ εἰπώμεν ὅτι: ταξιδεύει ὡς ἄνθρωπος, ὡς ὁλόκληρος ἄνθρωπος. Καὶ περὶ τούτου καμμία ἀμφιβολία· ὅστις ἀναγινώσκει μὲ ἀνοικτὴν καρδίαν καὶ μὲ ἀνοικτούς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς του, κατ' ἀνάγκην θὰ γοητευθῇ, θὰ διαθερμανθῇ καὶ θὰ δεσμευθῇ, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ὁ ἐμπορούμενος ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς συμπαθείας ἐκ τῶν ὁμοιομόρφων τοῦ ἀναμνήσεων. Ἡ ἀγάπη ἀμείβεται δι' ἀγάπης. Οἱ Ἕλληνες θὰ σπεύσωσιν εἰς μετάφρασιν τοῦ βιβλίου, τοῦ ὁποίου ὁ συγγραφεὺς ὡς ἐραστὴς συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς χώρας καὶ τοῦ ἔθνους τῶν, ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος ἐν τῷ παρόντι τῶν. Ὅσον δὲ καὶ ἂν καλλωπίζῃ τὴν ἐρωμένην του, πάλιν ὅμως παρίσταται πρὸ ἡμῶν οὐχὶ ὡς ἄκριτος ἐραστὴς, ἀλλ' ὡς εἷς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μᾶς καθιστῶσι περιέργους νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἐρωμένην τῶν. — Τὸ βιβλίον εἶνε πλήρες χαρίτων, εἰς τὰ θέληγτρά του δὲ δὲν δύναται ν' ἀντιστῇ ὁ ἀναγνώστης. Εὖθὺς ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι βλέπομεν, ὅτι ὁ περιηγητὴς ἐπεχείρησε τὸ ταξιδεῖον μὲ τὴν ἀπόφασιν: *δὲν θὰ χαλάσω τὸ κέφι μου, δὲν θὰ βάλω μαῦρα γυαλιά.* Πολλάκις ἐπιτιθεταὶ κατὰ τῶν ἀπαισιοδοξούντων ὡς τὸν Φίρορτ, ὁ ὁποῖος τόσῃν χολῇ ἐξήμεσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ *Γενικῇ ἐφημερίδι τοῦ Μονάχου*, ἐναντίον τῆς μοχθηρᾶς προκαταλήψεως ὡς τῆς τοῦ Τισσώ, τοῦ συκοφάντου τῆς Γερμανίας, κατὰ πάσης τέλους περιηγητικῆς ἐπιπολαιότητος καὶ λιχνείας, ἡ ὁποία ἀφ' οὗ συνομιλήσῃ πρὸς ξενοδόχους, ὑπαλλήλους καὶ ὑπὴρέτας ξενοδοχείων, τελῶνας καὶ θυρωροὺς μουσείων, ἀναλαμβάνει νὰ περιγράψῃ μίαν χώραν· αὐτὸς θέλει νὰ συναναστραφῇ μὲ τὸν λαὸν καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέμαθε τὴν νεοελληνικὴν τόσον καλῶς, ὥστε κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἠδύνατο νὰ συνεννοῇται. Τὸ κυριώτερον ὅμως εἶνε ὅτι ἐκτὸς τῆς ἀποφάσεως τοῦ *νὰ μὴ χαλάσῃ τὸ κέφι του* — ἡ ὁποία μόνη θὰ ἐμαρτύρει ἐγωϊσμόν — φέρει μαζὶ τοῦ εὐνοίαν καὶ καλὴν θέλησιν — καὶ ποῖος λαὸς δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ, ὅπως ὁ ξένος, ὅστις θέλει νὰ τὸν γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον, βλέπῃ αὐτὸν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς εὐνοίας; Ποῖος λαὸς δὲν πρέπει ν' ἀπαιτῇ τοῦτο; Ἀναλογισθῶμεν μόνον τὸν Γκαῖτε, μεθ' ὁποῖος ἀφελείας καὶ ἀμεροληφίας ἐταξιδεύειν εἰς Ἰταλίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Χέρδερ, ὁ ὁποῖος ἐθαύμαζε μὲν πολλάκις, ἀλλὰ περισσότερον ἠγανάκτει — χωρὶς ν' ἀναφέρωμεν κάποιον Νικολάην, ὅστις ἐν Ἰταλίᾳ ἀνεξήτει μόνον τὸ Βερολῖνον καὶ πανταχοῦ δυσηρεστεῖτο. Ὁ Γκαῖτε ἦτο ἀναμφιβόλως ὀξυδερ-

κὴς καὶ διέβλεπε τὰ τρωτὰ μέρη τοῦ τόπου ἐκείνου, μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο τὸ τέταρτον βενετικόν του ἐπίγραμμα, δὲν δυσηρεστεῖτο ὅμως ἐκ τούτου καὶ ἔπραξε καλῶς.

Ἀπαιτοῦμεν πραγματικὴν οὐσίαν παρά τινος ὁδοιπορικῆς περιγραφῆς. Τὰ πράγματα ὅμως πρέπει νὰ βλέπωνται καλῶς καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἀρμόδιον ἄνθρωπον. Τὸ βιβλίον εἶνε ἄνθρωπος, εἶνε χαρακτήρ — δύναται βεβαίως νὰ ᾔνῃ καὶ χαρακτήρ, κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως, διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἔλλειψιν παντός χαρακτήρος. Ἐδῶ ἔχομεν ἡμεῖς ἐνώπιον ἡμῶν σωστὸν ἄνθρωπον, χαρακτῆρα κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως, ζωηρόν, ἀπλοῦν, ἀμερόληπτον, ἀγαθόν, ἀγαθὸν πρὸς πάντας, ἄνθρωπον μετ' ἀνθρώπων, οὐχὶ τυφλὸν πρὸς τὰ ἐλαττώματα, ἀλλ' ὠπλισμένον διὰ τόσης εὐθυμίας, ὥστε τὰ κέντρα τῆς δυσθυμίας νὰ μὴ εἰσδύωσι βαθέως. Φέρει συγχρόνως μαζὶ τοῦ καλοῦς μυῶνας καὶ ὅστ' αἰ, οἷον ἔχει τις ἀνάγκην ὅταν θέλῃ νὰ ἰδῇ τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον, εἶνε δηλαδὴ εὐρωστός καὶ καρτερικός, προθύμως πεζοπορεῖ πρὸς ἐκπληξίν τῶν Ἑλλήνων ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ ὑπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· εὖθὺς ἐν ἀρχῇ, κατὰ τὸν ἀπὸ Κερκύρας εἰς Λευκάδα πλοῦν, ὑφίσταται μετὰ θάρρους ἀγρίαν τρικυμίαν, εὐρισκόμενος μετὰ ὁλοκλήρου τάγματος στρατιωτῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀτμοπλοῖῳ, εἴτα ἐπὶ ἐνὸς μικροῦ ἰστιοφόρου ἐπιχειρεῖ λίαν ἐπικίνδυνον πλοῦν ἀπὸ Ζακύνθου εἰς Ἡλείαν καὶ ἄνευ δισταγμοῦ διέρχεται ἐφιππος ποταμούς, ὡς τὸν βίαιον Ῥουφιᾶν. Ἀρέσκειται εἰς τὰ πατριαρχικὰ ἔθιμα τῶν ἀγροτῶν καὶ εὐγνωμονεῖ διὰ τὴν λιτὴν τροφήν, ἣν τῷ παρέχει ἡ φιλόξενος πενία. Ἡ καλαισθησία του δὲ εἶνε ἀπηλλαγμένη πάσης νεωτεριστικῆς ἀσθενείας, εἶνε εὐτυχὴς ὅτι δύναται νὰ ὁδοιπορήσῃ ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἐργοστάσια καὶ πενέστατοι θῆτες, χαίρει δὲ ὅτι ὁ Ἕλλην ἀπεχθάνεται τὴν ἐργασίαν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις· συνομιλεῖ πρὸς τινὰ ποιμένα τῆς Μάνης, ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ τί εἶνε σιδηρόδρομος, δὲν ἔχει ὁρολόγιον καὶ — ὦ τῆς εὐτυχίας! — δὲν ἀνέγνωσεν ἀκόμη καμμίαν ἐφημερίδα, εἶνε τέλος ἀδαὴς πάντων ὅσα μαυθάνονται ἐκ βιβλίων· ἀλλ' ὅστις ἠθέλει τὸν ὀνομάσει ἡλίθιον, τὸν „βασιλέα τοῦτον τῶν βουνῶν, πλανᾶται οἰκτρῶς. Πᾶν ὅ,τι δὲν διδάσκεται διὰ τῶν βιβλίων γνωρίζει αὐτὸς ἐπίσης καλῶς ἢ καὶ καλλίτερον ἡμῶν τῶν ὑπερσόφων ἀνθρώπων μετὰ παραλελυμένων ὀφθαλμῶν καὶ ἐξημβλωμένων ἄλλων αἰσθήσεων.“ Κατὰ τὰς πρώτας ἡδὴ ἡμέρας ἐγνώρισε τὴν φιλοξενίαν· εἰς κάθε δρόμον καὶ εἰς κάθε μονοπάτι ὁ ὁδοιπόρος χαιρετᾷ τὸν ὁδοιπόρον, χαίρων δὲ διὰ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς τοῦτο ἔθιμον, λέγει: „παρὰ τῷ κατὰ τὸν πολιτισμὸν ὑστεροῦντι τούτῳ λαῷ δὲν ἐξωβελίσθη εἰσέτι τὸ δίδραγμα ἐκεῖνο τῆς ὑψίστης σοφίας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ προσέρχεται ἐπικουρός εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἕως ὅτου δὲ συντελεσθῇ τοῦτο, παρέχω αὐτῷ προθεσίαν 20 ἀκόμη ἑτῶν.“ — Ἡ πρώτη τῶν ἀνωτέρω προτάσεων μ' ἐνθυμίζει τὴν ἀπόκρισιν, ἣν εἶχέ μοι δώσει ποτὲ πανδοχεύς τις ἐνὸς ἀποκέντρου χωρίου τῶν Ἀπεννίνων ὄρεων, ὅτε οὐχὶ ἄνευ φιλαυτίας τῷ ἔλεγον, ὅτι παρ' ἡμῖν πᾶς χωρικός ἠξεύρει ν' ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ: „dunque saranno tutti dottori?“ μοι εἶπε μετὰ σκωπτικοῦ βλέμματος καὶ τόνου, καὶ προσέθηκεν, ὅτι ἤρκει νὰ συνάψω διάλογον μεθ' οἰουδήποτε, ἔστω καὶ τοῦ τυχόντος χωρικοῦ διὰ νὰ πεισθῶ: „quanto bene sa ragionare“. — Ἐν Πελοποννήσῳ μόναι αἱ Καλάμαι τρέφουσιν ἐν τοῖς κύλοις τῶν ἐργοστασίων. „Ἐάν τυχόν μετ' ὀλίγον ἀκούσωμεν, ὅτι ἐνταῦθα ἀνεπτύχθη ἐστὶς γυναικείας διαφθορᾶς καὶ ἴσως μάλιστα ὁ πρῶτος βλαστὸς ἐλληνικῆς θητείας καὶ κοινωνικῆς δημοκρατίας, δὲν πρέπει νὰ λησμο-

νήσωμεν τὰ λαμπρὰ ἀτμοῦφαντήρια! Ἀτυχῶς καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἀκόμη ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι μύωπες, ἀντὶ πάσης θυσίας θέλοντες νὰ παρασύρῳσι τὴν ὠραίαν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους πρόσφορον πατρίδα των εἰς τὴν βοήν των τροχῶν τῆς μηχανουργίας καὶ νὰ δημιουργήσωσιν „ἀκμαίαν βιομηχανίαν“. Ἐὰν οὗτοι ὑπερισχύσωσι, πιθανὸν ἀργότερον ἐν τοῖς ἐξαγωγικοῖς καταλύοις ν' ἀναφανῶσι τόσα καὶ τόσα ἐκατομμύρια ἀπέναντι μετᾶξής, βάμβακος καὶ σιδήρου, ἀλλὰ συγχρόνως θ' ἀναγκασθῶσι ν' ἀρχίσωσι νὰ γράφωσι στατιστικὰς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νόθων τέκνων, αἱ ὁποῖαι τώρα εἶνε περιτταί, καὶ νὰ ἐκδίδωσιν ἰδιαίτερας διατάξεις πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν ἐταίρων. Τότε δὲ καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ θεωρήσῃ τὴν Ἑλλάδα ὡς ὁμότιμον ἐν τῷ πολιτισμῷ χώραν. Κατὰ πάσαν ἐλπίδα θ' ἀποθάνωσι τότε πάντες οἱ ἀγαπῶντες τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἔχει σήμερον, ἵνα μὴ ἴδωσι καὶ αὐτοὶ τὰ φρικῶδες θέαμα.“

Εἰς οὐδένα βεβαίως ἐκ τῶν ἀναγινωσκόντων τὰς γραμμὰς ταύτας ἔχομεν ἀνάγκην νὰ εἰπώμεν, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ πῶσῃ ὑπὸ τοὺς τροχοὺς τοῦ ἄρματος τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὅτι οὗτος μετὰ τῶν δηλητηρίων του συναποφέρει συγχρόνως καὶ τὰ ἀντίδοτα αὐτῶν καὶ ὅτι γίνεταί τις ἐπὶ τέλους συνάδελφος ἀμαθῶν ἀνθρώπων, ἐπιμένων εἰς τὸ νὰ καταρᾶται πικρῶς τὸ σύγκραμα τοῦτο τοῦ φωτός καὶ τῆς σκοτίας, ὅπερ ἡμεῖς λέγομεν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ὠραίαν ἀπλότητα τῆς ἀδιαφθόρου φύσεως τοῦ ἀνθρώπου δικαιολογεῖται κατὰ τινὰς ὥρας καὶ πρέπει νὰ τῇ παρέχωμεν πᾶσαν ἐλευθερίαν κατὰ τὰς ὥρας ταύτας, ὅτε ἔξεμεῖ τὴν χολὴν της κατὰ τῶν δηλητηρίων τοῦ πολιτισμοῦ. Τίς θὰ ἦτο τόσο ἀμβλὺς τὴν αἰσθησιν, ὥστε νὰ παραγνωρίζῃ, ὅτι ὀφειλομέν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τίς τόσο ἀναίσθητος, ὥστε νὰ μὴ παρατηρήῃ ὀπύσῃν κατὰστροφὴν ἐπιφέρουσι, νὰ μὴ βλέπῃ πῶς ἐκεῖ, ἐν τῇ ὀρεινῇ κοιλάδι, ὅπου τέως ἐβασίλευεν ἡ ἀθωότης, φέρουσι τὴν διαφθοράν διὰ τῶν περιηγητῶν, νὰ μὴ αἰσθάνεται τὸ δξύ των σύριγμα ὡς ἂν νὰ τῷ λέγει: Ζῆς εἰς καιρὸν ὅπου τὰ πάντα σπεύδουσι, τὰ πάντα τρέχουσιν ἀστραπηδὸν καὶ σχεδὸν δὲν θὰ μένῃ μετ' ὀλίγον οὐδὲ στιγμή εἰς τὸ πνεῦμα, ὅπως συνέλθῃ ἐν ἡρεμίᾳ καὶ σκεφθῇ!

Αἰσθήσεις ζωηραὶ καὶ ζωηρὰ ψυχὴ — τοῦτο δηλοῖ ὅτι ὁ ἡμέτερος περιηγητὴς φέρει μαζὶ τοῦ τὴν θεωρητικὴν δύναμιν, χωρὶς τῆς ὁποίας μένει νεκρὰ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν καὶ αὐτὴ ἡ φύσις ἡ ἐλληνικὴ, καὶ αὐτὸ τὸ ἐδαφος καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος, — παρίσταται δὲ τόσῳ μᾶλλον ἀχαρις, καθόσον πολλὰ εἰσέτι γαῖαι μένουσιν ἄγριαι καὶ ἡρημωμέναι. Πρέπει νὰ βλέπῃ τις ὡς τὸν Ῥότμαν, ὅταν θέλῃ νὰ ἐννοήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν πετρωδῶν ὁρέων πρέπει

τις νὰ εὕρισκῃ τὴν ἁρμονίαν τῶν γραμμῶν, καὶ ν' ἀπολαύῃ τὰ θέλητρα τὰ ζωγραφικὰ τῆς ξηρᾶς πεδιάδος καὶ τῆς ἐλώδους κοιλάδος, τοῦτο δὲ τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα νὰ μετασχηματίζῃ εἰς μεγάλην εἰκονικὴν παράστασιν διὰ τοῦ αἰσθήματος τοῦ τραγικοῦ ἐν τῇ ἐρημίᾳ. Τοιοῦτό τι ζῆμα θὰ ἦν καὶ τὸ μόνον ἀρμόδιον εἰς τὸ νὰ ἀντιληφθῇ ἅπασαν καὶ πλήρη τὴν ἀξίαν τῆς εἰκόνης τοῦ κάλλους, νὰ μὴ διολισθῇ ἐπ' αὐτῆς ἐπιπολαίως ἐκεῖ ὅπου κατὰ τύπον καὶ χρῶμα εἶνε νοητὴ εἰς τοὺς πάντας, ἀλλὰ νὰ καταλάβῃ αὐτὴν τοιοῦτο τρόπο, ὥστε νὰ δύναται ἡ ψυχὴ νὰ εἰπῇ τί εἶνε τὸ θέλγον αὐτήν. Ὅστις ἐπεσκέφθῃ κλασικὰς χώρας, γνωρίζει ὅτι εἰς τοὺς διακρινομένους ἐπιφυσικῶς κάλλει τόπους εἰς ἐν συγχωνεύονται αἱ μεγάλα ἱστορικὰ ἀναμνήσεις μετὰ τοῦ αἰσθήματος τοῦτου τοῦ κάλλους. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ, ὅπου ἄλλως ὁ τόπος ἤθελεν ἐκκληφθῇ ἀχαρις, ὅπου δηλαδὴ εἰς τὸ στερούμενον φαντασίας ὅμμα φαίνεται μόνον ἐλεσινὸς καὶ ἔρημος, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦτου τηρεῖ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἱστορικοῦ,

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΕΝ ΣΤΟΛΗ.

ἱστορικοῦ καθ' ἣν ἐννοίαν παραδέχεται τὴν λέξιν ἡ ἐπιστήμη. Ἀναλογισθῶμεν μόνον τὴν Σικυῶνα τοῦ Ῥότμαν, τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀκρόρειαν, τὴν ὁποίαν ἡ ἱστορία διηυλόκωσεν ὅπως αἱ περιπέτειαι διαυλακοῦσι καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου. — Ἡ συγχώνευσις αὐτῇ τῶν ἐντυπώσεων φέρει ἐν Ἑλλάδι ἄλλο χρῶμα, ἄλλον τόνον καὶ ἄλλον τύπον, παρὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Ὑπὸ διαφόρου αἰσθήματος καταλαμβάνεται ὁ ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως θεώμενος τὸ ἀττικὸν πεδῖον, τὴν κυανὴν θάλασσαν καὶ τὰς κυανοχρόους νήσους, τὰς χιονοσκεπῆς κορυφὰς τῶν ὁρέων τῆς Πελοποννήσου, καὶ διαφόρως ἐπίσης αἰσθάνεται βλέπων ἀπὸ σκοπιᾶς τὴν Ῥώμην, τὸ Καπιτώλιον, τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ μακρὰν ἐκτεινόμενα ὄρη

Ο ΕΡΩΣ ΤΑΞΕΙΔΕΥΩΝ.

Είκων ὑπὸ Jean Aubert.

τῶν Λατίνων καὶ Σαβίνων. Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τόπους ἡ προξενουμένη ἐντύπωσις μετέχει καὶ τοῦ τραγικοῦ, διότι καὶ εἰς ἀμφοτέρους πᾶν ὅ,τι κατεστράφη ὑπῆρξε μέγα. Ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι τὸ μέγα ἦτο τόσον ὥραϊον ὅσον καὶ μέγα, ἀπετέλει ἐνότητά μοναδικήν εἰς τὸ εἶδος τῆς. Ἀλλήν αἰσθητικὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ φράσις: „καὶ τὸ ὥραϊον πρέπει ν' ἀποθάνῃ“ καὶ ἄλλην ἡ φράσις: „καὶ τὸ ἰσχυρὸν πρέπει ν' ἀποθάνῃ“, τὴν ὁποίαν χωρὶς νὰ θέλῃ ψιθυρίζει τις κατ' ἰδίαν βλέπων τὰ βωμαϊκὰ ἐρείπια, τὰ γιγαντώδη λείψανα τοῦ Colosseum καὶ τῶν θριαμβευτικῶν ἀψίδων. Ὅταν ὤμως ἴστασαι ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ βλέπῃς τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ἐρεχθεῖον, τὸν Ναὸν τῆς Νίκης — τὸ βλέμμα τοῦτο σοὶ λέγει: ἐδῶ ἔζησε καὶ ἀνέπνευσε ὁ λαὸς τοῦ καλοῦ, ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε τὴν ἀνθρωπότητα τί εἶνε καλόν, καὶ ἄνευ τοῦ οὐοῦ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ — ἡμεῖς θὰ ἐμένομεν ἐν τῇ βαρβαρότητι. Βλέπεις τοὺς ἐλαιῶνας καὶ τὰς πλατάνους τῆς ἀττικῆς πεδιάδος — ὅπου ἦτο ἄλλοτε ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος — καὶ προσθέτεις: ἦτο λαὸς φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν. — Ἐν ἀρχῇ παρεθέσαμεν ἐν χωρίον ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ συγγραφέως, ὅπως δεῖξωμεν ὅποια αἰσθημάτων τὸν καταλαμβάνουσιν εἰς τοὺς τόπους τούτους· ἃς ἀναγνώσῃ τις δὲ τὴν περιγραφὴν αὐτῶν ἐν Κερκύρα, Ἰθάκῃ, ἐν ταῖς κοιλάσι καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Πελοποννήσου, ἐν Ἀρκαδίᾳ, Μεσσηνίᾳ, Σπάρτῃ, Ἀργεῖ, Μυκῆναις καὶ Κορίνθῳ καὶ ἄνευ ἀμφιβολίας θὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς συμμέτοχος τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του.

Καὶ δὲν συνοδεύουσιν αὐτὸν ὡχραὶ μόνον ἀναμνήσεις, ἀσθενῆς τις μόνον ἀπήχησις τῶν γυμνασιακῶν ἡμερῶν, δὲν ἐλησμόνησε κατὰ τὸ ἥμισυ τὰ ἑλληνικά του, ἀλλ' ἔχει συνόδον τὸν Ὅμηρον ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἐν Κερκύρα ἀναγινώσκει ἀμέσως τοὺς στίχους περὶ τοῦ ἀπολιθωθέντος πλοίου τῶν Φαιάκων, εἰς Ἰθάκην ἀποβιβάζεται μετὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐν τῷ αὐτῷ ὄρμῳ, ὃν ὁ Ὅμηρος περιγράφει ἔχοντα σχεδὸν

ὅπως καὶ τὴν σήμερον, διευθύνεται πρὸς τὴν θέσιν, ὅπου ὁ θεὸς συβώτης Εὐμῆαιος εἶχε τὴν μάνδραν του, προχωρεῖ περαιτέρω πρὸς τὸ ὕψωμα, ὅπου ἔκειτο τὸ μέγαρον τοῦ ἥρωος καὶ οὕτω διὰ μιᾶς εὐρίσκεται εἰς τὴν δεκάτην πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα. Εἰς Ἰθακήσιος ναυτοπαίαις τὸν ὁδηγεῖ κατὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας: „ἀλλ' ἐὰν θέσῃ τις ἐπὶ τῆς βοστρυχώδους κεφαλῆς τοῦ ἀντὶ φεσίου φρυγίαν κυνῆν, βλέπει ἀπέναντί του τὸν γνησιώτατον Τηλέμαχον.“ Ὅστις δὲ θέλει νὰ ἰδῇ κεφαλὰς ὡς τοῦ Ὀδυσσεῶς μετὰ τῆς γνωστῆς ὥραιας γενειάδος τοῦ ἥρωος, ἃς πορευθῇ εἰς τὴν ἐμπροσθεν τοῦ λιμένος πλατεῖαν, ὅταν οἱ ἀλιεῖς ἐπιστρέψωσιν ἐκ τῆς πρωϊνῆς ἀλιευτικῆς ἐκδρομῆς καὶ ἐπὶ τῶν λευκῶν μαρμάρων ἐκθέτωσιν εἰς πώλησιν τὴν ἀσπαίρουσαν ἄγρην.“

Ἄργος — Μυκῆναι — πύλη τῶν Ἀσόντων· τίς δὲν γνωρίζει τὸν φοβερὸν τοῦτον μῦθον τῆς ἀρχαιότητος, τίς εἶνε τόσον ἀμβλύς τὴν φαντασίαν, ὥστε νοερώς νὰ μὴ βλέπῃ τὸν Ἀγαμέμνονα διαβαίνοντα σοβαρῶς αὐτὴν καὶ τὸν Ὀρέστην καταδικώμενον ὑπὸ τῶν Εὐμενίδων; Ἀλλ' ἐπὶ βαθύτεραν ἐντύπωσιν θὰ ἐμποιήσωσιν οἱ τόποι οὗτοι εἰς ἐκεῖνον, ὅστις, ὡς ὁ ἡμέτερος προπομπός, εἶνε γνώστης τῶν τραγωδιῶν τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους. Μετὰ τινων ὑπαλλήλων ἐξ Ἀργεῶς ἐπισκέπτεται τὸ παλαιὸν θέατρον τῆς πόλεως. Εἰς τῶν Ἑλλήνων κατέρχεται εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ μεγάλη τῇ φωνῇ ὁμιλεῖ, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ ἴστανται ἐπὶ τῆς ὑψίστης σειρᾶς τῶν ἀρχαίων ἐδρῶν καὶ ἀκούουσιν, ἀκούουσι τοὺς φοβεροὺς λόγους τῆς Κλυταμνήστρας ἐξερχομένης, ἀφ' οὗ ἐπετέλεσε τὸν φόνον, μὲ τὸν πέλεκυν ἐπὶ τοῦ ὄμου καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου μὲ τὴν αἵματηρὰν κηλίδα. Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῶν βαθμίδων τούτων, ὁ ἀγωνιῶν ὄχλος ἤκουσε τοὺς λόγους τῆς ἀποτροπαίου γυναικός, εἶδεν εἰκονιζομένας τὰς φρικώδεις πράξεις τοῦ ἀπαισίου ἡγεμονικοῦ γένους, τὸ ὁποῖον κατόκησεν ἐδῶ, ἐδῶ ἀκριβῶς, ἐν Ἀργεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Μυκηνῶν, καὶ εἶδεν ἐκπληρούμενον τὸ δεινὸν πεπρωμένον.

(ἔπεται συνέχεια.)

ΟΙ ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ.

(συνέχεια).

Χωρὶς νὰ εἶπω τὸ ὄνομά μου, ἀπαράλλακτα καθὼς ἐπικρατεῖ συνήθεια παρὰ τοῖς φοιτηταῖς, εἰς ἧλθον εἰς τὸ οἶκμά μου. Εἰς τὸ πρῶτον δωμάτιον οὐδεὶς ἦτο παρών. Ἐκάλεσα τὸν Ταρχῳφ ἐξ ὀνόματος καί, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβον ἀπόκρισιν, ἤμην ἑτοιμος ν' ἀπέλθω πάλιν, ὅτε ἠνοίχθη ἡ θύρα τοῦ προθαλάμου καὶ ἀνεφάνη ὁ φίλος μου. Μὲ ἠτένισε μὲ περίεργα ἁπῶς βλέμματα καὶ σιωπηλῶς μοι ἔτεινε τὴν χεῖρα. Εἶχον ἔλθει μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τῷ ἀφηγηθῶ πᾶν ὅ,τι εἶχον μάθει παρὰ τοῦ Πουνίνου, καίτοι δὲ ἀμέσως παρετήρησα ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς μου τῷ ἦτον ὀχληρά, ἐν τούτοις δὲν παρέλειψα, ἀφ' οὗ ἐπ' ὀλίγον συνδιελέχθημεν περὶ ἀδιαφόρων πραγμάτων, νὰ τῷ γνωστοποιήσω τοὺς σκοποὺς τοῦ Βαβουρίνου ὅσον ἀφορᾷ πρὸς τὴν Μοῦσαν.

Ἡ εἰδησις αὕτη, ὡς ἐφάνη, δὲν τὸν ἐξέπληξε πολὺ. Σιωπῶν ἐκάθησε παρὰ τὴν τράπεζαν, μὲ ἠτένισεν ἐταστικῶς καί, ἐξακολουθῶν νὰ σιωπᾷ, ἔδωκεν εἰς τὴν μορφήν του τοιαύτην τινὰ ἔκφρασιν . . . ἔκφρασιν, ὡς ἂν νὰ μοι ἔλεγε: Λοιπὸν τί ἄλλο περισσότερον ἔχεις νὰ μοι διηγηθῇς; Ἐμπρός, ἐκθεσὸν μοι φανερά τὰς σκέψεις σου!

Τὸν ἠτένισα μετὰ προσοχῆς κατὰ πρόσωπον, ἡ ἔκφρασις τοῦ οὐοῦ μοι ἐφαίνετο μᾶλλον χαρωπὴ, ὀλίγον σιωπηλὴ

καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐστερημένη καὶ τιнос ἰταμότητος. Τοῦτο ὅμως δὲν μὲ ἠμπόδισε τοῦ νὰ τῷ ἐκθέσω τὰς ιδέας μου. Ἐξ ἐναντίας ἐσκεπτόμην τώρα: Θέλεις νὰ μοι δείξῃς τὰς δυνάμεις σου; πολὺ καλὰ, θὰ ἰδῇς ὅτι καὶ ἐγὼ θὰ ἦμαι ἀμειλικτος ἀπέναντί σου!

Καὶ τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἀμέσως καὶ γοργῶς ἤρχισα νὰ περιγράφω τὰς καταστρεπτικὰς συνεπειὰς τῶν παθῶν, τὰ καθήκοντα ἐνὸς ἐκάστου ἀνθρώπου καὶ τὸ χρέος του ὅπως σέβηται τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ ἀδελφοῦ του — ἐν συντόμῳ ὁλόκληρον ἀκαδημαϊκὸν μάθημα τῷ ἔδωκα περὶ Ἠθικῆς καὶ τῶν ὁμοίων.

Πρὸς μεγαλειτέραν μοι δὲ εὐκολίαν εἰς τὴν παράδοσιν δὲν ἔπαυον νὰ περιφέρωμαι ἐντὸς τοῦ δωματίου. Ὁ Ταρχῳφ μὲ ἠκροάζετο ἱσύχως καὶ δὲν ἐκινεῖτο ἐπὶ τῆς θέσεώς του, μόνον δὲ οἱ δάκτυλοί του ἔπαιζον μὲ τὰ ἄκρα τοῦ μικροῦ αὐτοῦ μύστακος.

Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἤξευρον καλὰ καλὰ τί εἶχε μὲ παραινέσει νὰ ὑποκριθῶ πρόσωπον ἱεροκήρυκος· ἴσως φθόνος ἦτον ἡ αἰτία, πάντως ὅμως ὅχι ἠθικὴ τις ἐξανάστασις!

— Εὐερω, ἐξηκολούθησα, ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε εὐκόλον. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἀγαπᾷς τὴν Μοῦσαν καὶ